

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І КРИМІНОЛОГІЯ

Вікторія Володимирівна Гальцова,
канд. юрид. наук, доцент
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

УДК 343.211.3

ДО ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄКТА І СИСТЕМИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СІМ'Ї, ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ НЕПОВНОЛІТНІХ

У статті досліджується проблема об'єкта злочинів проти сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх, а також критерії систематизації таких злочинів. Аналізується зміст і структура сімейних відносин та відносини, що забезпечують права та інтереси неповнолітніх. На цій підставі пропонується виокремити норми про кримінальну відповідальність за ці злочини у самостійний розділ Особливої частини КК України.

Ключові слова: об'єкт злочину, кримінально-правова охорона, сімейні відносини, права та інтереси неповнолітніх, система злочинів.

Сім'я, за визначенням соціологів, є важливим соціальним і правовим інститутом, унікальною спільністю, якнайкраще пристосованою до біопсихічних особливостей людини, саме в ній, за умови сприятливих стосунків, реалізуються її потреби. Вони небезпідставно стверджують, що кожна сім'я є складним соціальним явищем, своєрідним осередком суспільства, мікросоціальною спільністю й у своїй сукупності створює вирішальну конструкцію етносу, народу, нації у силу винятково важливих виконуваних нею соціальних функцій, що їх ніяка інша суспільна структура не в змозі виконати [2, с. 52; 22, с. 32].

Конституція України проголошує, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою (ч. 3 ст. 51). Таке ж положення міститься

і в низці міжнародних правових актів, зокрема Загальній декларації прав людини (1948 р.), Міжнародних пактах «Про громадянські і політичні права» (1966 р.) та «Про економічні, соціальні і культурні права» (1966 р.), Конвенції про права дитини (1989 р.), Декларації прав дитини (1959 р.), Європейській конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (1950 р.) та ін. Отже, вирішення питань правового захисту сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх (дітей) – це складний і комплексний інститут, що входить у єдину систему міжнародного захисту прав і свобод людини та громадянина.

Виходячи із цього, захист сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх (дітей) є важливим соціально-правовим напрямком діяльності держави, яка проводить широке коло економічних, соціальних і правових заходів, що мають важливе значення для їх всебічного захисту. Зокрема, було затверджено соціальні програми загальнонаціонального характеру, серед яких: «Діти України» (1996 р.), «Рік сім'ї» (2004 р.), «Рік дитини» (2006 р.), «Рік національного усиновлення» (2008 р.); розроблено загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 р. та багато інших. З метою забезпечення належних умов для реалізації громадянських, економічних, соціальних і культурних прав дітей прийнято Закон України «Про охорону дитинства» [18] та засновано посаду Уповноваженого з прав дитини (2011 р.) [17]. Це засвідчує, що Україна визнала серед своїх пріоритетів реалізацію низки програм щодо захисту сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх (дітей), як широкомасштабну сферу діяльності, яка потребує не тільки урегулювання її нормами регуляторних галузей права (сімейного, цивільного, адміністративного та ін.), але й спеціальної кримінально-правової охорони, оскільки у цьому разі кримінальний закон забезпечить ефективне функціонування цих позитивних і вельми важливих правових відносин.

У чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК) міститься низка норм, які передбачають кримінальну відповідальність за окремі суспільно небезпечні діяння, що посягають на сімейні відносини, права та інтереси неповнолітніх. Це такі, як: «Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей» (ст. 137 КК); «Підміна дитини» (ст. 148 КК), «Експлуатація дітей» (ст. 150 КК), «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом» (ст. 150[№] КК); «Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості» (ст. 155 КК), «Розбещення неповнолітніх» (ст. 156 КК); «Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей» (ст. 164 КК), «Ухилення від сплати коштів на утримання непрацевдатних батьків» (ст. 165 КК); «Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка або піклування» (ст. 166 КК); «Зловживання опікунськими правами» (ст. 167 КК); «Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)» (ст. 168 КК); «Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння)» (ст. 169 КК); «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність» (ст. 304 КК); «Спонування неповнолітніх до застосування допінгу» (ст. 323 КК); «Схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів» (ст. 324 КК).

Загалом указані норми забезпечують необхідну охорону відносин у сфері сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх від злочинних посягань. Але, на наш погляд, простежується деяке їх «розпорошення» по різних розділах Особливої частини КК України. Наприклад, «Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей» (ст. 137 КК) віднесено законодавцем до розділу II «Злочини проти життя та здоров'я особи»; «Підміна дитини» (ст. 148 КК), «Експлуатація дітей» (ст. 150 КК), «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом» (ст. 150№ КК) – до розділу III «Злочини проти волі, честі та гідності особи»; «Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості» (ст. 155 КК), «Розбещення неповнолітніх» (ст. 156 КК) – до розділу IV «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості»; «Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей» (ст. 164 КК), «Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка або піклування» (ст. 166 КК), «Зловживання опікунськими правами» (ст. 167 КК), «Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)» (ст. 168 КК), «Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння)» (ст. 169 КК) – до розділу V «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина»; «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність» (ст. 304 КК) включено до розділу XII «Злочини проти громадського порядку та моральності»; «Спонукування неповнолітніх до застосування допінгу» (ст. 323 КК), «Схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів» (ст. 324 КК) – до розділу XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення». Позаяк указані злочини віднесено законодавцем до різних розділів Особливої частини КК, є підстави для висновку, що вони мають різні і відмінні родові об'єкти. Наприклад, злочини, передбачені в нормах розділу II Особливої частини КК України, мають родовим об'єктом *суспільні відносини, які забезпечують життя і здоров'я особи* (ст. 137 КК); злочини, передбачені в нормах розділу III – *волю, честь та гідність особи* (ст.ст. 148, 150, 150№ КК); злочини, передбачені в нормах розділу IV КК – *статеву свободу та статеву недоторканість особи* (ст.ст. 155, 156 КК); злочини, передбачені в нормах розділу V КК – *виборчі, трудові та інші особисті права і свободи людини і громадянина* (ст.ст. 164 – 169 КК); злочини, передбачені в нормах розділу XII – *громадський порядок та моральність* (ст. 304 КК); злочини, передбачені в нормах розділу XIII – *суспільні відносини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів* (ст.ст. 323, 324 КК). Таке визначення родових об'єктів указаних злочинів ґрунтується на аналізі чинного кримінального законодавства і відповідає усталеним уявленням про родовий об'єкт злочинів. Але ж очевидно, що таке законодавче вирішення у чинному кримінальному законодавстві має внутрішньо суперечливий характер, оскільки ці вказані суспільні відносини не є логічно узгодженими та систематизованими між собою і тому визнавати їх самостійними родовими об'єктами указаних злочинів немає підстав.

До того ж аналіз норм Особливої частини КК дозволяє дійти умовного висновку, що до змісту вказаних родових об'єктів цих злочинів *сімейні відносини і відносини, що забезпечують права та інтереси дітей* не входять. Отже, у чинному кримінальному законодавстві кримінально-правову охорону вказаних суспільних відносин законодавець не визнає на рівні родового об'єкта. Фактично ж у реальній дійсності вказані злочини завжди пов'язані з посяганням на одну й ту ж групу суспільних відносин, що складаються у сфері сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх (дітей).

Таким чином, кримінально-правова охорона сімейних відносин, прав та інтересів неповнолітніх досі не має належної і достатньої обґрунтованої реалізації у системі чинного кримінального законодавства. Безперечно, такий крок нині набув особливого теоретичного та практичного значення. Цій проблемі і присвячена наша публікація.

Переконані, що окреслену теоретичну проблему можливо вирішити шляхом аналізу об'єкта злочину. Проблема об'єкта злочину – одна з найбільш складних у теорії кримінального права. Загальновідомо, що об'єкт злочину у структурі складу злочину є одним із визначальних елементів, виступає одним найважливішим показником суспільної небезпечності злочину, його якісною характеристикою [8, с. 89-102; 12, с. 113]. Об'єкт визначає як соціальну, так і юридичну сутність злочину, його об'єктивні і суб'єктивні ознаки, дозволяє встановити межі дії кримінально-правової норми, відмежовувати злочинні діяння від незлочинних, розмежувати суміжні злочини, правильно кваліфікувати суспільно небезпечні діяння [23, с. 115]. Об'єкт злочину уможлиблює правильне розв'язання низки інших досить важливих теоретичних і практичних питань, наприклад, установлення особливостей конструкції складу злочину, обсягу і змісту об'єктивної і суб'єктивної сторони злочину; незаперечне його значення і для призначення покарання [25, с. 184].

У теорії кримінального права розроблені основи класифікації об'єкта злочину. Широко підтримувана правниками класифікація об'єктів злочину за двома критеріями: 1) за вертикаллю – залежно від ступеня узагальнення суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом, – загальний, родовий (а також видовий) і безпосередній об'єкти; 2) за горизонталлю – залежно від важливості суспільних відносин, на які посягає конкретний злочин, тобто безпосереднього об'єкта [9, с. 97-100]. Особливої уваги заслуговує родовий об'єкт, під яким у теорії кримінального права прийнято розуміти певне коло тотожних або однорідних суспільних відносин за своєю соціальною або економічною сутністю, які охороняються у силу цього єдиним комплексом кримінально-правових норм [25, с. 185]. Родовий об'єкт являє собою менш високий (усереднений) рівень узагальнення суспільних відносин (у порівнянні з загальним об'єктом), охоронюваних кримінальним законом. Як впливає з сформульованого поняття, групування суспільних відносин здійснюється не довільно, а на підставі об'єктивно існуючих рис подібності і збігу, які й обумовлюють у кінцевому рахунку їх єдність та однорідність.

Значення родового об'єкта полягає у тому, що він: 1) дозволяє класифікувати за певними групами злочини й кримінально-правові норми, які встановлюють відповідальність за вчинення останніх; 2) забезпечує з'ясування характеру суспільної небезпечності злочинних діянь; 3) лежить в основі систематизації Особливої частини КК, яка являє собою сукупність кримінально-правових норм і закріплених у них складів злочинів і дає можливість розташувати весь законодавчий і нормативний матеріал у певній системі, підпорядкований єдиному об'єктивному критерію [25, с. 203].

Очевидно, що законодавчі рішення про родовий об'єкт аналізованих суспільно небезпечних посягань суттєво відрізняються, оскільки вказані норми розміщені у різних розділах Особливої частини КК. Тому проблема родового об'єкта вказаних злочинів потребує глибокого наукового вивчення і відповідної аргументації. У цьому аспекті доцільно дослідити зміст і структуру *сімейних відносин і відносин, що забезпечують права й інтереси неповнолітніх*.

Ці суспільні відносини значною мірою відрізняються від суспільних відносин, що забезпечують життя і здоров'я особи; волю, честь та гідність особи; статеву свободу та статево недоторканість особи; виборчі, трудові та інші особисті права і свободи людини і громадянина; громадський порядок і моральність; та суспільних відносин у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, які виступають родовими об'єктами досліджуваних злочинів. Сімейні відносини утворюють самостійну сферу суспільного життя, у якому вони складаються, є самостійним видом відносин, що мають власну структуру зі своїми особливостями, а саме: 1) суб'єкт; 2) предмет; 3) зміст. Особливий *суб'єктний* склад відносин: чоловік, дружина, батько, мати, діти, бабуся, дід, онуки, брати або сестри й інші родичі. Державні органи, наприклад, реєстрації актів цивільного стану, опіки й піклування, суду *можуть лише брати участь у виникненні, зміні або припиненні* сімейних прав і обов'язків, але в жодному разі не стають суб'єктами сімейних відносин. *Предметом* таких відносин є юридичний факт, тобто вони виникають виключно на підставі волевиявлення особи, яка бажає виникнення, зміни або припинення сімейних відносин. *Зміст* сімейних відносин становлять взаємні права та обов'язки суб'єктів сімейних відносин. Отже, сімейні відносини утворюють самостійну сферу соціально-правового життя, у якому вони складаються, є самостійним видом відносин, мають свій особливий суб'єктний склад, виникають, змінюються і припиняються винятково за власним волевиявленням особи [20, с. 43, 56].

Неповнолітні, як зазначають фахівці у галузі педагогіки та психології, в силу своїх вікових особливостей мають значно менше можливостей, ніж дорослі, захистити себе від негативного впливу інших осіб та оточуючого середовища, а також не в змозі належним чином відстоювати свої права та інтереси, саме тому на сім'ю покладається основний захист прав і свобод неповнолітніх. За законодавством України, «дитина» (неповнолітня) – це особа, яка є малолітньою, тобто такою, що не досягла 14 років, та неповнолітня особа від 14 до

18 років (ст. 6 Сімейного кодексу України) [21]. Зазначене відповідає тлумаченню терміна «неповнолітня особа», що міститься у п. 12 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України: «неповнолітня особа – це малолітня особа, а також дитина у віці від 14 до 18 років» [10].

Таким чином, сімейні відносини відрізняються за суттю і змістом від суспільних відносин, що утворюють зміст родових об'єктів злочинів, передбачених розділами II, III, IV, V, XII та XIII Особливої частини КК, якими є суспільні відносини, що забезпечують життя та здоров'я особи; волю, честь та гідність особи; статеву свободу та статеву недоторканість особи; виборчі, трудові та інші особисті права та свободи людини і громадянина; громадський порядок та моральність; суспільні відносини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, і виходять за їх межі. Підставою для такого висновку є не тільки дослідження сімейних відносин, а й аналіз кримінального законодавства зарубіжних країн, у якому групу кримінально-правових норм щодо злочинів проти прав, законних інтересів неповнолітніх та сім'ї виокремлено у самостійний розділ або главу. Наприклад, КК Російської Федерації передбачає відповідальність за ці злочини у розділі II, главі 20 «Злочини проти сім'ї та неповнолітніх», КК Казахстану – у главі 2 «Злочини проти сім'ї та неповнолітніх», КК Білорусії – у розділі VII, главі «Злочини проти укладу сімейних відносин та інтересів неповнолітніх», КК Іспанії – у розділі XII «Злочини проти сімейних відносин», КК Франції – у книзі 2, главі VII «Про посягання на неповнолітніх осіб та сім'ю», КК ФРН – у розділі 12 «Злочинні діяння проти громадянського стану, шлюбу та сім'ї», КК Швеції – у главі 7 «Злочини проти сім'ї», кримінальне законодавство Норвегії – у частині 2, главі 20 «Злочини, пов'язані з сімейними відносинами», КК Польщі – у главі XXVI «Злочини проти сім'ї та опіки», КК Республіки Болгарії – у главі 4 «Злочини проти шлюбу, сім'ї та молоді» та ін.

З огляду на це, цілком слушні пропозиції П. П. Андрушка [1, с. 160], О. І. Белової [3], Л. В. Дорош [6], І. О. Зінченко [7], С. Я. Лихової [11], М. І. Мельника [15], В. О. Навроцького [14], О. Є. Проць [19], З. А. Тростюк [24] та ін. щодо виокремлення у Особливій частині КК самостійного розділу, який містив би норми, що передбачають кримінальну відповідальність за суспільно небезпечні посягання у сфері сімейних відносин і неповнолітніх.

Отже, сімейні відносини, права та інтереси неповнолітніх (дітей) становлять єдиний блок суспільних взаємопов'язаних, взаємодоповнюваних відносин. Оскільки на дану групу відносин посягають злочини, що мають суттєву схожість за соціальною сутністю – завжди і у всіх випадках спричиняють шкоду суспільним відносинам у сфері сім'ї та прав і інтересів неповнолітніх: їх фізичному, інтелектуальному, духовному становленню та вихованню – є підстави їх розглядати як родовий об'єкт, а злочини, що на них посягають, відносити до самостійної групи злочинів. При цьому не можна не враховувати, що сім'я і дитинство захищаються Конституцією України, а це свідчить про їх виключну важливість і значущість.

Викладене свідчить про доцільність у порядку *de lege ferenda* виокремлення норми про кримінальну відповідальність за ці злочини в єдиний і самостійний розділ (блок) Особливої частини КК за назвою «Злочини проти сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх», помістивши їх за розділом «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини та громадянина». Дана група кримінально-правових норм як розділ Особливої частини КК під назвою «Злочини проти сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх» у запропонованому варіанті має становити собою не просту сукупність норм, а їх упорядковану систему. Загальновідомо, що система злочинів – це певний порядок розміщення і групування злочинів з урахуванням їх родового об'єкта, тому обґрунтованим у зв'язку з цим є твердження Б. С. Нікіфорова [16], Є. О. Фролова [25], В. К. Глістіна [5], В. Я. Тація [23] та інших науковців, що критерієм такої систематизації є об'єкт злочину.

Як зазначав відомий російський криміналіст Ю. І. Ляпунов, систематизацію злочинів слід розуміти розширено, на двох рівнях: 1) поділ злочинів і відповідних кримінально-правових норм на розділи та розташування їх у певній послідовності; 2) формування класифікаційних підгруп усередині кожної з відповідних груп (розділ) [13, с. 6]. Як стверджував Я. М. Брайнін, саме родовий, видовий і безпосередній об'єкти повинні розглядатися як підстава систематизації злочинів і відповідних кримінально-правових норм [4, с. 106].

Отже, проблема систематизації злочинів, у тому числі і тих, які вчиняються у сфері сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх, є доволі актуальною і мало дослідженою, має важливе теоретичне і практичне значення, оскільки дає можливість не тільки упорядкувати дану категорію злочинів і розглядати їх як певну логічно узгоджену систему, але й визначити найбільш суттєві їх риси (ознаки), якими вони відрізняються від інших злочинів.

Критерієм їх систематизації обґрунтовано визнаємо видові об'єкти, до яких відносимо: суспільні відносини у сфері сім'ї та які забезпечують права і інтереси неповнолітніх. Разом вони становлять зміст родового об'єкта цих злочинів. Виокремлення даних суспільних відносин допоможе вибудувати суспільно небезпечні діяння і норми, що встановлюють за них кримінальну відповідальність, у відносно струнку логічну систему. Подальшу систематизацію злочинів проти сім'ї, прав і інтересів неповнолітніх можна здійснювати, на нашу думку, на підставі безпосереднього об'єкта даних злочинів та з урахуванням аксіологічного підходу умовно поділити їх на злочини: 1) проти сім'ї; 2) проти неповнолітніх, їх прав та інтересів. До злочинів *проти сім'ї* слід віднести наступні суспільно небезпечні діяння: «Підміна дитини» (ст. 148 КК); «Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)» (ст. 168 КК), «Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння)» (ст. 169 КК), «Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків» (ст. 165 КК), а до *злочинів проти неповнолітніх, їх прав та інтересів*: «Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей» (ст. 137 КК), «Експлуатація дітей» (ст. 150 КК), «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом»

(ст. 150 № КК), «Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості» (ст. 155 КК), «Розбещення неповнолітніх» (ст. 156 КК), «Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей» (ст. 164 КК), «Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка або піклування» (ст. 166 КК), «Зловживання опікунськими правами» (ст. 167 КК), «Утягнення неповнолітніх у злочинну діяльність» (ст. 304 КК), «Спонування неповнолітніх до застосування допінгу» (ст. 323 КК), «Схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів» (ст. 324 КК).

У подальшому й інші суспільно небезпечні діяння, що посягають на досліджувані суспільні відносини, можуть бути додатково вказані як злочини у даному розділі КК України, наприклад, «насильство над членами сім'ї», «насильство відносно неповнолітніх», «жорстоке поводження із членами сім'ї та відносно неповнолітніх».

Урахування вказаних пропозицій щодо удосконалення чинного кримінального законодавства належним чином забезпечить кримінально-правову охорону сім'ї, сімейних відносин, прав та інтересів неповнолітніх (дітей) від суспільно небезпечних посягань, дасть можливість впорядкувати дану категорію злочинів, дозволить розглядати їх як певну логічно узгоджену систему.

Список літератури: 1. Андрушко П. П. Права громадян на задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів та їх захист як об'єкт кримінально-правової охорони / П. П. Андрушко // Нові Цивільний та Кримінальний кодекси – важливий етап кодифікації законодавства України : матеріали наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 3–4 жовт. 2002 р. – Івано-Франківськ, 2002. – С. 159–164. 2. Байдалакіна А. Теоретичні проблеми визначення поняття «сім'я» в умовах розвитку суспільних наук / А. Байдалакіна // Підприємництво, госп-во і право. – 2007. – № 3. – С. 52–55. 3. Белова О. І. Кримінально-правова характеристика системи злочинів проти сім'ї та неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О. І. Белова; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2007. – 19 с. 4. Брайнин Я. М. Уголовная ответственность и ее основания в советском уголовном праве / Я. М. Брайнин. – М.: Юрид. лит., 1963. – 275 с. 5. Глистин В. К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений / В. К. Глистин. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1979. – 127 с. 6. Дорош Л. В. О систематизации преступлений, посягающих на интересы семьи и детей / Л. В. Дорош // Проблемы совершенствования законодательства и практики его применения в современных условиях. – К.: УМК ВО / отв. ред. Н. И. Панов, 1992. – С. 185–190. 7. Зінченко І. О. Кримінально-правова охорона виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина: аналіз законодавства і судової практики: монографія / І. О. Зінченко. – Х.: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. – 320 с. 8. Карпушин М. П. Уголовная ответственность и состав преступления / М. П. Карпушин. – М.: Юрид. лит., 1974. – 232 с. 9. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. : М. І. Бажанов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій. – 4-е вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 456 с. 10. Кримінальний процесуальний кодекс України : від 13.04.2012, № 4651-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88. 11. Лихова С. Я. Кримінально-правова охорона інтересів сім'ї, підопічних та неповнолітніх / С. Лихова, С. Морозюк // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 10. – С. 76–88. 12. Ляпунов Ю. И. Общественная опасность деяния как универсальная категория советского уголовного права : учеб. пособие / Ю. И. Ляпунов – М.: Изд-во ВЮЗШ МВД СССР, 1989. – 119 с. 13. Ляпунов Ю. И. Основы систематизации норм Особенной части уголовного права / Ю. И. Ляпунов, П. Я. Мшвениерадзе // Изв. вузов. Правоведение. – 1985. – № 3. – С. 25-33. 14. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина : курс лекцій / В. О. Навроцький. – К.: Знання,

2000. – 771 с. – (Вища освіта XXI століття). **15.** Научно-практический комментарий Уголовного кодекса Украины от 5 апреля 2001 г. / под ред. : Н. И. Мельник, Н. И. Хавронюк. – К. : А.С.К., 2004. – 1216 с. **16.** Никифоров Б. С. Объект преступления по советскому уголовному праву / Б. С. Никифоров. – М. : Госюриздат, 1960. – 229 с. **17.** Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини : Указ Президента України від 11.08.2011 р., № 811/2011 р. // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 63. – Ст. 2494. **18.** Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р., № 2402-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142. **19.** Проць О. Є. Кримінально-правовий аспект охорони дитинства в Україні: проблемні питання / О. Є. Проць // Конституція України – основа розбудови правової демократичної соціальної держави та формування правової системи : мат. Всеукр. наук.-практ. конф., 23-24 черв. 2011 р. / Адмін. Президента України, Нац. акад. правов. наук України, Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2011. – С. 385-387. **20.** Ромовська З. В. Українське сімейне право : підручник / З. В. Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с. **21.** Сімейний кодекс України : від 10.01.2002 р., № 2947-II // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135. **22.** Сорокин С. А. Российская семья и три законопроекта по ее охране / С. А. Сорокин. – М. : Экономика, 1999. – 167 с. **23.** Таций В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. / В. Я. Таций. – Х. : Высш. шк., 1988. – 198 с. **24.** Тростюк З. А. Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України : монографія / З. А. Тростюк. – К.: Атіка, 2003. – 144 с. **25.** Фролов Е. А. Спорные вопросы общего учения об объекте преступления // Сб. учеб. тр. / Свердл. юрид. ин-т. – Свердловск, 1969. – Вып. 10 – С. 184-225.

К ПРОБЛЕМЕ ОБЪЕКТА И СИСТЕМЫ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ СЕМЬИ, ПРАВ И ИНТЕРЕСОВ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Гальцова В. В.

В статье исследуется проблема преступлений против семьи, прав и интересов несовершеннолетних, а также критерии систематизации этих преступлений. Анализируется содержание и структура семейных отношений и отношений, которые обеспечивают права и интересы несовершеннолетних. На основании этого предлагается выделить нормы об уголовной ответственности за эти преступления в самостоятельный раздел Особенной части УК Украины.

Ключевые слова: объект преступления, уголовно-правовая охрана, семейные отношения, права и интересы несовершеннолетних, система преступлений.

AS TO THE SUBJECT AND SYSTEM OF CRIMES AGAINST FAMILY, MINORS RIGHTS AND INTERESTS

Galtsova V. V.

The article studies the problem of subject of crime against family, rights and interests of minors. The author analyses the structure and content of family relations that secure rights and interests of minors. Basin on this it is suggested to single out the criminal responsibility for these crimes in an independent chapter of the Special Section of the Penal Code of Ukraine.

Key words: subject of crime, criminal and legal protection, family relations, rights and interests of minors, system of crimes.

Надійшла до редакції 12.02.2014 р.